

LA PERCEPCIÓ

Antoni Defez
(Universitat de Girona)

“Aquí, hom potser tindria ganes de respondre: La descripció de l'experiència immediata, de la vivència visual, a través d'una interpretació indirecta. <<Veig la figura com a capsa>> significa: tinc una vivència visual determinada que, tal com mostra l'experiència, va acompanyada de l'acte d'interpretar la figura com a capsa, o del mirar una capsa. Però, si significués això, jo ho hauria de saber. M'hauria de poder referir directament a la vivència, i no només indirectament.

(...) I sobretot, no diguis <<Però és que la meua impressió visual no és pas el dibuix; és això -que no puc mostrar a ningú>>. És clar que no és el dibuix, però tampoc no és res de la mateixa categoria que jo porti dintre meu.

(...) El nostre problema no és causal, sinó conceptual.

(...) No intentis analitzar la vivència en tu mateix.

(...) Que ho veu ara *així*, ara *així*, només es diria d'aquell que *estigués en condicions de fer*, amb llestesa, certes aplicacions de la figura.

(...) El substracte d'aquesta vivència és el domini d'una tècnica.

(...) Només d'algú que *pot fer* això i això, que ho ha après, ho domina, només d'ell té sentit dir que ha experimentat això”.

L. Wittgenstein, *Investigacions filosòfiques*, Part Segona, XI.

1.1. Problemes amb la definició intuïtiva de percepció.

Tothom està familiaritzat de forma espontània amb la percepció, de manera que atenent a les nostres intuïcions ordinàries és possible obtenir ja una primera aproximació respecte la seva naturalesa. Així, podem dir que la percepció -a diferència del que passa amb la imaginació, el somni o el coneixement de les sensacions corporals (per exemple, els dolors o la localització dels nostres membres)- és la nostra manera de ser conscients del món extern o, si es vol, dels objectes físics, els quals *prima facie* serien públics, intersubjectius i independents del subjecte perceptor. En segon lloc, la percepció sembla consistir en un contacte directe, transparent, immediat amb les

objectes físics: una relació del tipus “aquí l'objecte - aquí l'aprehensió de l'objecte”, en la qual el subjecte no és conscient de cap procés intermedi d'interpretació o d'inferència. De fet, només en casos de dubte o sota condicions no òptimes -per exemple, quan som enmig de la boira o quan la il·luminació és deficient- serien necessaris processos de raonament per determinar la naturalesa de l'objecte percebut o les seves propietats. Per últim: la percepció no és una aprehensió ni infal·lible ni omniscient sinó sols fiable i selectiva. I això fa que la percepció estigui oberta a variacions respecte la qualitat i la precisió: els objectes poden passar-nos desapercebuts, o poden ser percebuts amb dificultat o, fins i tot, podem errar en llur identificació¹.

D'aquesta comprensió més o menys intuïtiva neixen ja els diversos problemes amb què s'enfronten les teories de la percepció. Per exemple, a partir del seu caràcter fiable, però no infal·lible, i també a partir dels fenòmens de la il·lusió i de l'interval temporal s'ha alimentat el tradicional argument de l'error -l'intent de generalitzar de les ocasions en què la percepció és fallida a un possible error sistemàtic. És més, les diverses maneres com s'ha intentat neutralitzar aquest argument ha afectat la manera intuïtiva d'entendre la seva naturalesa i el seu valor epistèmic. En concret, sembla que ja no serà possible defensar sense discussió que la percepció és una espècie de contacte directe i immediat amb al món extern. Igualment, pot esdevenir sospitosa la distinció entre allò intern al subjecte -l'aprehensió en què consistiria la percepció- i allò extern a la ment -els objectes del món físic. No avancem, però, massa ràpidament i mirem d'entendre els motius d'aquests reajustaments filosòfics. A tal efecte, considerarem ara els problemes de la il·lusió i de l'interval temporal.

Per il·lusió cal entendre tota una gamma heterogènia de fenòmens perceptius que no

¹ La percepció pot ser analitzada de dues maneres diferents: bé en relació als processos físics que hi són involucrats -problemes que primordialment corresponen a psicòlegs i neurofisiòlegs-, o bé en relació a la seva naturalesa i valor epistèmics, és a dir, respecte el problema de què és la percepció i es tracta d'una font fiable de coneixement del món. Doncs bé, és aquesta darrera aproximació la que desperta l'interès del filòsof, tot i que les investigacions empíriques també poden jugar, com veurem, un paper rellevant pel que fa a la dilucidació del seu valor epistèmic.

poden ser reduïts a una única caracterització única ni a una nítida classificació: les il·lusions en sentit estricte, les al·lucinacions i els casos de relativitat en la percepció.

- Les il·lusions en sentit estricte succeeixen quan el subjecte s'enganya en la identificació de l'objecte percebut o de les seves propietats. Casos típics en serien les il·lusions visuals que sofreixen els afeccionats al futbol quan veuen un gol i l'esfèrica simplement s'ha estavellat en la part exterior de la porteria; o aquelles altres tan freqüents als textos de psicologia, com el cas de les línies iguals que semblen de diferent llargària (la il·lusió de Müller-Lyer) o el de les formes canviant amb què és percebut un objecte -per exemple l'ànec-conill de Jastrow o la jove-dama de Boring. Altres exemples són: les dobles imatges, els miratges o la tridimensionalitat del cinema aconseguida per la projecció veloç dels fotogrames.

- La relativitat de les percepcions consisteix en el fet que les propietats aparents de l'objecte percebut poden variar en relació a la posició de distints subjectes perceptors, o en funció de la distància i el medi que hi ha entre l'objecte i els subjectes, o a causa de l'estat físic dels subjectes. Evidentment, no és tracta, com en el cas anterior d'engany, sinó de variacions respecte la norma sota la qual els objectes són percebuts en condicions estàndard. Per exemple: el plat rodó que és vist amb forma el·líptica, la mateixa aigua que a un hom li sembla freda i a un altre calenta, el vi que uns noten dolç i els altres sec, els turons que a certa distància semblen blaus, o les variacions del xiulet dels trens quan s'acosten o s'allunyen del lloc on es troba el perceptor.

- Respecte les al·lucinacions, o il·lusions delusives, trobem igualment una gran varietat de casos. Així, en les al·lucinacions en sentit pur un objecte físic és percebut allí on no n'hi ha cap de semblant present ni cap que en sigui la causa: per exemple, els animals vistos pels alcohòlics o la daga que veia Macbeth. De vegades, però, les al·lucinacions poden estar provocades per altres objectes: així, un munt de roba pot provocar-nos la visió d'una persona. També podria comptar com a al·lucinació l'anomenat fenomen del membre fantasma, és a dir, el dolor o el formigueig

que algú, després d'haver perdut en una amputació el peu o la cama, pot sentir als dits que ja no posseeix.

Al seu torn, l'argument de l'interval temporal es tracta d'una conseqüència de tenir en compte els processos causals involucrats en la percepció que van des de l'objecte extern al cervell del subjecte: aquests processos duren temps -un interval temporal entre l'inici i el final-, i farien que la percepció no fos un fenomen instantani. Doncs bé, precisament a partir d'aquesta duració, i tenint present que d'aquests processos causals els subjectes són inconscients, el perill de l'error i de la il·lusió s'hi introdueix, ja que no hi hauria manera d'assegurar que l'objecte que inicia el procés es correspon amb l'objecte percebut. Ara bé, no acaben aquí els problemes: pot succeir fins i tot que l'objecte que és la causa ja no existís en el moment de la percepció. Aquesta possibilitat, de fet, no seria gens estranya quan l'objecte físic és molt distant del subjecte, per exemple, una estrella.

Així les coses, l'existència d'il·lusions perceptives i la possibilitat d'il·lusions que permetrien els intervals temporals poden interpretar-se tenint dues conseqüències: (i) Que la percepció no pot ser absolutament ni certa ni fiable -les comprovacions mai no poden ser definitives- i, per tant, no pot oferir-nos un coneixement ni vertader ni fiable del món. (ii) Que les aparences de les quals som conscients en les il·lusions i quan l'objecte ja no existeix, no poden ser considerades com a propietats del món extern, sinó com a entitats pertanyents sols als subjectes - els continguts dels estats perceptius (imatges mentals o dades sensorials). La percepció, per tant, no ens oferiria un coneixement directe d'un món extern.

1.2. Teories de la percepció.

Com veiem, allò que els arguments de la il·lusió i de l'interval temporal poden aconseguir

és la impugnació de dues característiques que, al començament, hem atribuït a la percepció: que és una aprehensió fiable i que és tracta d'una aprehensió directa del món extern. I això pot derivar en varies posicions filosòfiques que no tenen per què anar unides, però que solen mantenir relacions estretes. D'una banda, la tesi escèptica que, a partir de la possibilitat d'un error sistemàtic, afirmaria que no podem conèixer el món a través de la percepció. De l'altra, la negació que la percepció sigui una aprehensió directa del món extern, negació que pot ser interpretada de dues maneres diferents. Hom pot negar, com fa el fenomenisme, que existeixi un món extern més enllà dels continguts dels estats perceptius, i afirmar que els únics objectes existents són aquells de què som conscients de manera directa en la percepció -les dades sensorials. En segon lloc, és possible defensar un realisme indirecte i afirmar que la percepció és una aprehensió indirecta del món que es realitza a través d'entitats intermèdies -dades sensorials-, les quals sí serien apreheses directament pels subjectes.

La renúncia a la idea que la percepció és una aprehensió directa de la realitat pot ser contemplada també com una reacció a l'escepticisme: tant la negació del món extern que fa el fenomenista, com la introducció d'entitats intermèdies que proposa el realista indirecte pretendrien fer-se càrrec del dubte que l'escèptic basteix a partir de les il·lusions perceptives i de l'interval temporal. En aquests casos sembla que hi ha un desajustament entre el que el subjecte percep i el suposat objecte extern. Doncs bé, si eliminen, com fa el fenomenista l'objecte extern s'haurà acabat el problema del desajustament. Igualment, si introduïm entitats intermèdies, com fa el realista indirecte, aleshores els problemes sembla que tindran una fàcil solució que aparentment no posarà en perill la possibilitat del coneixement del món extern: la responsabilitat del desajustament caurà del costat de les entitats intermèdies les quals per algun motiu o un altre -motius sempre excepcionals i explicables- no es corresponen amb el que hi ha al món extern.

Tanmateix, l'escepticisme pot prendre també la seva força justament de les conseqüències de l'abandó que realitzen el fenomenista i el realista indirecte. La mateixa introducció dels

continguts dels estats perceptius com a entitats intermèdies obre una altra porta a l'escepticisme. Ara l'escèptic podria afirmar: atès que és possible una identitat qualitativa entre continguts d'estats perceptius exitosos i anòmals, no tenim manera de saber si els estats perceptius aparentment exitosos ho són de debò, o si tots són anòmals. En definitiva: l'existència d'entitats intermèdies podria ser una raó més per dubtar que puguem conèixer el món extern, ja que tant la seva existència com la seva inexistència comptarien amb les mateixes evidències. Igualment, i respecte el fenomenista, l'escèptic encara podrà mantenir el seus dubtes i afirmar que no hi ha manera de distingir entre il·lusions i coneixement si tot, al capdavall, són dades sensorials. Deixem de moment, però, el problema de l'escepticisme, i caracteritzem amb més detall el fenomenisme i les diverses opcions de realisme. De fet, per comprovar si aquestes teories poden oferir una rèplica convincent a l'escèptic, en necessitem un millor comprensió.

1.2.1. Realisme directe i realisme representacionista o indirecte.

La definició mínima del realisme seria la següent: els objectes externs i llurs propietats existeixen amb independència dels subjectes perceptors, és a dir, fins i tot quan no són percebuts per ningú. Ara bé, aquesta afirmació ontològica suporta encara dues concrecions epistemològiques. Si afirmem que la percepció es realitza sense l'ajut d'intermediaris -és a dir, que el subjecte copsa directament i immediatament els objectes i llurs propietats-, aleshores estem davant d'un realisme directe. Per contra, si acceptem l'existència d'intermediaris, i afirmem que és amb el seu concurs com percebem els objectes externs i les seves propietats, aleshores estarem defensant un realisme indirecte. El realista indirecte, per tant, es comprometrà amb una teoria causal de la percepció i una teoria representacionista de la ment, cosa a la qual el realista directe no està obligat. No obstant això, allò que separa realistes directes i indirectes no és només la qüestió epistemològica de si percebem directament o no -és a dir, la qüestió de si concebem els sentits com una espècie de finestres des de les quals es percep directament el món extern o si, pel

contrari, percebem el món a través de la contemplació dels seus reflexos al mirall de la ment-, sinó que la diferència també és ontològica. El realista indirecte afirma l'existència d'entitats que el realista directe no afirma, a saber, entitats mentals intermèdies que són la representació dels objectes i, alhora, l'efecte causal de l'impacte dels objectes sobre els nostres òrgans sensorials.

Ara bé, dintre del realisme és possible discrepar també respecte la quantitat de propietats dels objectes que existirien independentment dels subjectes. Pel que fa a aquesta qüestió, tant en el realisme directe com en l'indirecte, serà possible distingir entre realistes ingenus i sofisticats. Així, per a un realista directe ingenu, el món seria tal i com el percebem, i nosaltres el percebem directament; dit d'altra manera: els objectes físics, encara que no percebuts per ningú, tenen totes aquelles propietats amb què nosaltres els percebem directament quan ocasionalment els percebem. Al seu torn, un realista directe sofisticat establirà una discriminació entre propietats, i afirmarà algunes propietats no són als objectes quan no són percebuts per ningú, a saber, aquelles que sols existeixen en els subjectes perceptors. Fent una variació a la fórmula anterior, podríem dir que pel realista directe sofisticat el món no és exactament tal i com el percebem. On el límit, però?

El realista directe sofisticat, per tal d'establir una diferència de status entre propietats farà servir, com a coneixement privilegiat, la distinció que, des de l'època de Galileu, la ciència ha establert entre qualitats primàries (forma, mida, moviment...) i qualitats secundàries (color, sabor, olor, so, textura, calor...). Així, les qualitats primàries serien aquelles que són als objectes encara que no siguin percebuts per ningú, i nosaltres les percebem directament quan ocasionalment percebem els objectes; al seu torn, les qualitats secundàries només serien de l'objecte en tant que percebut o, millor, són qualitats que pertanyen al subjecte en tant que percep l'objecte.

Tanmateix, el realista directe, per convertir-se en sofisticat (o científic), haurà d'admetre, respecte a les qualitats secundàries, una teoria causal de la percepció, i així no tindrà més remei

que desplaçar-se cap a un realisme indirecte o representacionista. Efectivament, acceptar que les qualitats secundàries només es troben en els objectes en tant que objectes percebuts, sembla implicar que percebre un objecte a través d'alguna qualitat secundària serà percebre l'objecte indirectament. Per exemple, quan percebem una cirera, amb els ulls tancats, a través del seu sabor -i, per tant, sense percebre'n la forma o les mides, és a dir, les seves qualitats primàries-, estariem percebent indirectament la cirera. I aquí de poc valdria afirmar que les qualitats secundàries en cert sentit també estan en els objectes en tant que les qualitats primàries que hi ha en els objectes en són la causa. Amb altres paraules: afirmar que, malgrat que les qualitats secundàries, en tant que representacions, no són presents en els objectes, però sí enteses com a les causes de les qualitats secundàries percebudes, no eliminaria el caràcter indirecte de la percepció. Si el sabor de la cirera, en tant sabor saborejat per nosaltres, no és present en la cirera, sinó sols en nosaltres, aleshores, a pesar que puguem parlar del sabor de la cirera en la cirera, entès com una determinada configuració de les qualitats primàries que en són la causa, encara la percepció de la cirera a través del seu sabor seria indirecta. Igualment, encara que acceptem la distinció entre la calor que sentim quan entrem la mà en l'aigua i la calor entesa com a temperatura -és a dir, com a moviment molecular- que sí seria present a l'aigua, si percebem l'aigua a través de la sensació de calor, aleshores estarem percebent l'aigua indirectament.

Passem ara a la distinció ingenu-sofisticat respecte el realisme indirecte. En la seva versió ingènua, totes les propietats que percebem (indirectament) als objectes físics tenen la seva rèplica en la ment del subjecte perceptor, la qual és percebuda directament pel subjecte. Per exemple, tot i que l'olor i la forma percebudes de la cirera són continguts de la ment del perceptor, no obstant, també existeixen en la cirera. Al seu torn, la versió sofisticada (o científica) del realisme indirecte, fent seva la distinció entre qualitats primàries i secundàries, tendirà a afirmar que, malgrat que totes les propietats dels objectes són còpiades a través de la seva rèplica -la seva representació- en la ment del subjecte perceptor, només les qualitats primàries tenen existència real en l'objecte físic -és a dir, l'objecte indirecte de la percepció-, mentre que les secundàries

només tenen existència com a continguts d'estats perceptius. Per aquestes darreres no hi ha res equivalent en l'objecte, si n'exceptuem les determinades configuracions de propietats primàries que en serien la causa.

L'apel·lació a la ciència que fa el realisme sofisticat -directe o indirecte-, en distingir entre qualitats primàries i secundàries, sembla que necessitarà d'alguna justificació: es tracta de la utilització filosòfica d'un conjunt d'hipòtesis científiques, i aquesta utilització ja inclou una interpretació filosòfica no explicitada. Així, algú amb tendències fenomenistes podria preguntar, ¿per què no considerem totes les qualitats com a secundàries o, millor, que tant les primàries com les secundàries tenen un status semblant i que són percebudes directament? De fet, sembla que tan directament percebem el color o el sabor d'un objecte, com la seva forma o la seva mida. És més, ¿per què considerar les qualitats primàries com a propietats separables dels aspectes fenomenològics de la percepció, quan de fet no resulta fàcilment imaginable la percepció d'un món sense colors, olors, sabors, textures, calor i sons? Només des de la fe del realista científic que considera que la ciència ofereix o està en el camí d'oferir-nos la descripció de la realitat, tal i com és la realitat en si mateixa, és possible acceptar aquest argument basat en les investigacions empíriques.

Ara bé, la sofisticació científica amb què pot formular-se el realisme no sols invocaria aquesta distinció entre qualitats, sinó també que les investigacions empíriques hagin fet palès el processos causals de la percepció, i atesa l'existència d'aquests processos res no sembla tan normal com dir que no podem percebre directament els objectes, ja que aquests processos comptarien com a elements intermedis. Podria semblar que aquest argument tindrà en contra el fet que els subjectes mai no són conscients d'aquests processos causals; el realista indirecte, però, podria afirmar que això no és necessari, i que és suficient amb el fet de ser-ne conscients de l'estadi final, el qual seria el contingut dels estats perceptius, és a dir, aquell objecte directe i

intermedi de la percepció que necessita la seva teoria².

Passem ara a la qüestió de com es fan càrrec aquests realismes del problema dels errors perceptius, de les il·lusions i de l'argument de l'interval temporal. Aparentment, el realista indirecte és el que sembla estar en millor posició, ja que serà capaç de distingir entre la pura consciència perceptual d'un contingut d'estat perceptiu i la presència -o l'absència- d'un objecte. En establir una diferència ontològica entre els continguts dels estats perceptius i els objectes externs, el representacionista pot afirmar una semblança qualitativa entre els continguts dels estats perceptius exitosos i anòmals -de fet, podrien ser fenomenològicament indistingibles-, i explicar la diferència entre percepció exitosa i anòmala (il·lusions i al·lucinacions) en funció de la presència als sentits o no d'un objecte extern que causa aquests continguts. Així, mentre que en un cas de percepció exitosa el contingut de l'estat perceptiu és representació i efecte de l'objecte físic que representa, en els casos anòmals el contingut de l'estat perceptiu no és efecte de l'objecte físic que suposadament representa.

Igualment, en tant que dues persones que perceben el mateix objecte físic podrien posseir diferents continguts en els seus estats perceptius -o una mateixa persona en diferents circumstàncies-, no hi hauria cap problema per explicar la relativitat de la percepció: aquesta estaria en funció de diferències en els continguts dels estats perceptius. I en aquesta mateixa línia seria possible explicar l'interval temporal: no hi ha cap problema en el fet que sempre hi hagi un interval temporal entre el moment que un objecte té una determinada propietat -existeixi encara o hagi deixat d'existir l'objecte- i el moment en què percebem aquesta propietat, ja que allò que hom percep no és l'objecte, sinó el contingut de l'estat perceptiu que, d'una banda, es simultani a

² Ha defensat alguna versió del realisme directe científic: W.F. Sellars (*Ciencia, percepción y realidad* (1963), Madrid: Tecnos, 1971). Al seu torn, el realisme representacionista ingenu ha estat defensat per J.L. Mackie (*Problemas en torno a Locke* (1976), México: UNAM, 1988) i possiblement també per Aristòril en el *De l'ànima* (en *Psicologia*, Barcelona: Laia, 1981), mentre que el realisme representacionista científic el trobem en J.Locke (*Ensayo sobre el entendimiento humano* (1690), México: FCE, 1956) B. Russell (*Los problemas de la filosofía* (1912), en *Obras Completas*, Vol II, Madrid: Aguilar, 1973) i H.P. Grice ("*La teoría causal de la percepción*" (1961), en Warnock, G.J. (ed) (1967).

la percepció i, d'altra, es troba causalment connectat amb l'objecte.

Ara bé, com hem indicat adés, no és difícil veure com la introducció del continguts d'estats perceptius avivarà els reptes de l'escepticisme i això que, en part, van ser introduïts amb l'esperança d'eliminar-los. Efectivament, d'una banda, tenim el revers de l'argument que pretendria neutralitzar l'argument de l'error: si percepcions exitoses i anòmales poden tenir com a entitat intermèdia continguts qualitativament indistingibles, aleshores ¿no podria ser anòmala tota percepció i, per tant, un altre cop hem de concloure que la percepció no és una forma fiable de coneixement? I, en segon lloc, si l'objecte indirecte de percepció no és directament percebut, sinó inferit causalment des dels continguts dels estats perceptius, i si a més tampoc no podem percebre directament els processos causals que van de l'objecte a la representació, sinó sols l'estadi final -la mateixa representació-, ¿quina garantia tenim de l'existència i de les qualitats primàries de l'objecte físic? Sembla que cap, diria l'escèptic. I aquí no valdria dir que la postulació del món extern és la millor explicació que tenim per donar compte dels continguts dels estats perceptius. Atès que tot queda en una postulació d'entitats inobservables, l'escèptic no necessitarà molt per arruïnar aquesta estratègia: la hipòtesis d'un sistemàtic error perceptiu o la hipòtesi cartesiana del somni en serien suficients.

Al seu torn, la distinció entre la pura consciència perceptual d'un contingut d'estat perceptiu i la presència -o l'absència- d'un objecte als sentits molestarà els defensors del realisme directe ingenu. D'entrada, perquè en la mateixa introspecció no hi ha res semblant a dividir la consciència perceptiva en el reconeixement d'alguna dada sensorial privada, i l'acte d'interpretar o inferir aquesta dada sensorial com a representació d'un objecte o d'una propietat d'un objecte. Pel contrari, en l'experiència tot sembla ser immediat: no hi ha cap distinció entre una intuïció de la dada sensorial i la consciència de la percepció d'un objecte, ni la consciència de cap trànsit de la primera a la segona. En segon lloc, com ja hem vist, perquè aquesta distinció obliga a la introducció d'entitats intermèdies, cosa amb la qual el realista directe, si és coherent, no pot

comprometre's.

Ara bé, per al realista directe, les al·lucinacions cal considerar-les com quelcom diferent de la percepció -per exemple, la daga que veia Macbeth podria ser un producte de la seva imaginació-, mentre que les altres il·lusions serien casos de 'veure com', és a dir, que hom percep l'objecte físic com si fos un altre objecte o una propietat com si en fos una altra -per exemple, un branquilló com si fos una daga o la rodonesa del plat com una el·lipsi. El problema, però, és que el realista directe no ho té fàcil per explicar aquest 'percebre com' o què puguin ser els productes de la imaginació si no introdueix continguts d'estats de percepció i, així, entitats intermèdies. ¿És possible explicar els treballs de la imaginació sense apel·lar a continguts mentals?; és a dir: ¿quin tipus d'entitat veu Macbeth quan al·lucinant veu una daga? ¿Què és allò que percep algú quan pren un branquilló per una daga si no és una daga? En conseqüència: el realisme directe, tal com fins ara l'hem presentat, és una posició inestable que tendeix a convertir-se en un realisme representacionista, i concebre la percepció com una aprehensió indirecta dels objectes físics. De fet, a una conclusió semblant hem arribat abans en presentar el realisme directe sofisticat. Doncs bé, per aquests motius, si el realisme directe vol ser una posició defensable haurà de ser reformulat; d'això, però, ens ocuparem en 1.2.3.

I ¿què hi ha de la versió ingènua del realisme indirecte o representacionista? D'entrada, la primera dificultat és el seu caràcter fortament antiintuïtiu: accepta en el objectes físics l'existència de colors, sabors, formes, mides, etc. no percebuts ni perceptibles per cap subjecte perceptor, ja que nosaltres només percebem les seves rèpliques mentals. En segon lloc, l'escèptic, és clar, que podria preguntar com sap això el realista. O millor: atès que això el realista indirecte ingenu ho sap de la mateixa manera com el realista indirecte, en general, sap que les qualitats primàries percebudes estan causades per les qualitats primàries no percebudes que pertanyen a l'objecte, el realista indirecte ingenu no sap cap cosa. Com abans hem vist, en el cas del realista indirecte sofisticat tot són entitats inferides des d'un procés causal també inferit; i ara veiem que el realisme

indirecte ingenu també necessita postular entitats no percebudes. Així les coses, si el realista directe s'esmuny cap al realisme indirecte, i el realisme indirecte no té dret a postular allò no perceptible, ¿per què no quedar-nos amb allò directament perceptible, és a dir, els continguts dels estats perceptius -les dades sensorials? Amb altres paraules: per què no abraçar el fenomenisme?

1.2.2. El fenomenisme.

Allò característic del fenomenisme és la negació de l'existència d'un món darrere de les dades sensorials que podem tenir en la percepció. En conseqüència, per als fenomenistes l'única cosa que existeix i l'única cosa que pot ser un objecte d'aprehensió sensorial són les dades sensorials o, en tot cas, complexos de dades sensorials. Així, doncs, el fenomenista coincideix amb el realista directe a afirmar que els objectes de la percepció són directes, i que no hi ha intermediaris perceptuals, tot i que té una concepció diferent de quins són aquests objectes directes. Igualment, el fenomenisme coincideix amb al realisme indirecte en tant que, a parer seu, els objectes de percepció no són objectes físics o materials, almenys en el sentit que el realista dóna a aquests termes³.

Això no obstant, el fenomenista podrà tenir la seva definició d'objecte físic: el que usualment anomenem objectes físics -ens dirà- són conjunts, conglomerats, col·leccions o construccions de dades sensorials. Per exemple, una cirera no serà altra cosa que una conjunció constant o una classe de determinades dades sensorials de sabor, color, olor, textura, forma, etc.,

³ Han defensat tesis fenomenistes: G. Berkeley (*Principios del conocimiento humano* (1710), Buenos Aires: Aguilar, 1980; i *Tres diàlegs* (1713), Barcelona: Laia, 1983), D. Hume (*Tractat sobre la naturalesa humana* (1739), Madrid: Edit. Nacional, 1981), J.S. Mill (*Una anàlisi de la filosofia de Sir William Hamilton* (1867) Toronto: Univ. Press, 1979), B. Russell (*Nuestro conocimiento del mundo externo* (1914), en *Obras Completas*, Vol II, Madrid: Aguilar, 1973; i *Misticisme i lògica* (1917), Barcelona: Ed. 62, 1914), G.E. Moore (*Defensa del sentido común y otros ensayos* (1959), Madrid: Taurus, 1972), R. Carnap (*La construcción lógica del mundo* (1928), México: UNAM, 1988) i A.J. Ayer (*Los problemas centrales de la filosofía* (1973), Madrid: Alianza, 1979).

la qual és present als subjectes perceptors. Ara bé, aquí el problema fonamental serà l'explicació de l'existència d'allò no percebut en un moment determinat, ja que, en fer seu el principi que *esse est percipi*, el fenomenista haurà d'explicar com les dades sensorials -i els objectes físics, entesos a la manera com ell els entén-, poden existir quan ningú no els percep. La solució és afirmar que les dades sensorials i els objectes entesos com a conjuncions constants de dades sensorials que en un moment determinat no són percebuts per cap subjecte, no obstant, podrien ser percebuts per algun subjecte. Amb altres paraules: el fenomenista haurà de distingir entre dades sensorials reals i possibles; i, així, com va fer J.S. Mill, podrà definir els objectes físics com a possibilitats permanents de sensació.

Segons Mill, qui segueix de prop Hume, la ment humana pot formar-se la idea -o tenir expectatives- de dades sensorials possibles -ell en deia 'sensacions'- de les quals encara no ha tingut consciència, però que en podria tenir-ne si les circumstàncies fossin favorables. La ment funciona d'una manera associativa, i si dues dades sensorials s'han presentat sempre juntes, la ment tendeix a considerar que aniran regularment juntes. I aquí la justificació, evidentment, serà inductiva: conjuncions passades fan que la ment estigui justificada a esperar conjuncions futures. Per exemple, amb els ulls closos podríem tastar una cirera, i a partir de la dada sensorial del sabor de cirera podríem esperar l'aparició de la dada sensorial del color de cirera, expectativa que es veuria acomplerta si obréssim els ulls. Doncs bé, atès que la ment humana té expectatives d'aquesta mena, Mill pensa que som capaços de construir un món d'objectes, els elements bàsics del qual són les dades sensorials de què som conscients en un moment determinat. Per exemple: ara només sóc conscient d'aquelles dades sensorials que configuren els objectes de l'habitació on sóc; no obstant això, no tinc cap dubte de l'existència del món més enllà de les meves dades sensorials actuals. En resum: així com un objecte físic és una possibilitat permanent de sensació, el món extern seria definible com a cúmul de sensacions possibles que se succeeixen conforme a lleis associatives.

Tot això, però, té l'estranya conseqüència d'estar obligat a afirmar que les dades sensorials i els objectes entesos com a conjuncions constants de dades sensorials existeixen amb independència de qualsevol subjecte perceptor. I això sembla incoherent, ja que el fenomenista ha de definir les 'dades sensorials' com a continguts d'estats mentals perceptius d'algun subjecte. En aquest sentit, si el fenomenista no vol acceptar la solució de Berkeley d'apel·lar a déu com a subjecte totes les possibles dades sensorials -Berkeley en deia 'idees'-, llavors sembla que haurà d'acceptar que el realista representacionista o indirecte es troba en una millor situació quan afirma que el món extern és al darrere del contingut dels estats perceptius, i explica la possibilitat de la percepció i la continuïtat entre percepcions discontinües d'un mateix objecte.

Dèiem abans que podíem contemplar el fenomenisme com un intent de respondre l'escepticisme derivat dels arguments de la il·lusió i de l'interval temporal: l'eliminació del món més enllà de les dades sensorials era una manera procustiana d'acabar amb el problema d'un possible desajustament constant entre percepció i realitat, és a dir, d'eliminar el perill d'un permanent i incontrolable error perceptiu. El fenomenista, com a bon verificacionista, no accepta entitats inobservables, ni que la percepció sigui una mena d'aprehensió inferencial des d'allò observable -les dades sensorials- a allò inobservable -els objectes externs. Doncs bé, aquí ja trobem una primera resposta a l'escèptic: si ens movem en el plànol de les dades sensorials -dirà el fenomenista- l'error no és possible perquè les dades sensorials, en tant de donades a la consciència, són immediates, incorregibles i indubtables. Ara bé, això no farà callar l'escèptic, perquè el fenomenista encara haurà d'explicar els errors perceptius. I aquí el fenomenista només pot afirmar que l'error es produeix quan les dades sensorials que percebem en un moment determinat ens fan tenir una expectativa equivocada, és a dir, ens fan esperar que les dades sensorials posteriors tindran característiques que, de fet, no tenen. Per exemple: si només estàvem equivocats respecte d'algunes dades sensorials, com en el cas del plat rodó que sembla el·líptic, hauréu sofert una il·lusió; si, per contra, estàvem equivocats respecte a totes les possibles dades sensorials, com Macbeth amb la daga, estaríem davant d'una al·lucinació.

Com veiem, pel fenomenista, l'error perceptiu no es troba en l'aprehensió de les dades sensorials, sinó en l'expectativa d'aparició de futures dades sensorials. D'altra manera: és en la percepció d'objectes, entesos com a possibilitats permanents de sensació, on l'error es pot produir, ja que aquesta percepció no és directa sinó inferida. Ara bé, fixem-nos bé què significa tot això. Abans hem vist com el realista indirecte parlava dels objectes com a entitats inferides causalment: els objectes eren la causa física no percebuda dels continguts dels estats perceptius. Ara, per contra, veiem que per al fenomenista els objectes són també entitats inferides: conjuncions de dades sensorials no percebudes però inferides inductivament. Doncs bé, justament això farà que respecte l'escepticisme el fenomenista no pugui trobar-se en millor situació que el realista indirecte. Efectivament, si tota la justificació que pot presentar el fenomenista és inductiva, aleshores la justificació mai no serà concloent. De fet, la base de les inferències del fenomenista serà sempre finita i, per tant, les expectatives sempre podran ser falses: per exemple, res no impedeix que a partir d'ara el sabor de cirera no acompanyi les restants dades sensorials de cirera. I amb això l'esceptic tindria suficient, ja que seria lògicament possible, acceptant un món de dades sensorials, que tot el coneixement perceptiu d'objectes sigui erroni.

1.2.3. El realisme directe i doxàstic.

Malgrat les modificacions que els arguments de la il·lusió i de l'interval temporal poden obligar-nos a fer de la comprensió intuïtiva de la percepció i que, com hem vist, donaven lloc al realisme representacionista i al fenomenisme, cal tenir present que en un sentit important aquesta comprensió encara roman viva. En concret: la idea que la percepció consisteix en una aprehensió mental que, mitjançant els sentits, un subjecte pot tenir de determinades entitats que li són externes i independents. Tanmateix, aquesta caracterització no és innocent, i ens compromet amb dues tesis fins ara acceptades acríticament: d'una banda, la distinció 'exterior-interior' a la ment;

de l'altra, la idea que la percepció és únicament i essencialment una aprehensió sensorial -una espècie de visió- d'un objecte que, pel realista representacionista, és una representació del món extern i, pel fenomenista, una dada sensorial. Doncs bé, ¿està legitimada la distinció 'exterior-interior'?, ¿és la percepció únicament i essencialment una aprehensió sensorial -una espècie de visió- d'una entitat?

Una manera d'intentar negar aquestes pressuposicions ha estat realitzada a partir de l'anàlisi de l'ús quotidià del terme 'percepció' i d'altres expressions relacionades, i això amb la intenció de mostrar que el vocabulari en què solen venir expressades les teories de la percepció no sols és bastant inadequat, sinó que ja pressuposa de manera implícita una teoria sobre la percepció. Com hem vist, és usual parlar de la percepció com una aprehensió, és a dir, com una activitat, una operació, un procés o un estat mental. Ara bé, si observem l'ús quotidià de la paraules les coses semblen diferents. Així, mentre que 'escoltar' o 'observar' fan referència a activitats, 'veure' i 'oir' -'percebre'- no ho fan. És més, 'estat' i 'procés' es refereixen a episodis temporals, mentre veure i oir -percebre- no tenen per què tenir duració temporal, sinó que són quelcom instantani. Igualment, 'procés' i 'activitat' suggereixen quelcom obert a observació pública, cosa que no succeeix amb 'percebre': és possible observar a algú mirant o escoltant alguna cosa, però no seria possible observar com veu o escolta aquest objecte. En resum: la percepció, si atenem als usos quotidians de les paraules, no seria ni una activitat, ni una operació, ni un procés, ni un estat; ni quelcom que duri temps o que sigui intersubjectivament observable.

Ara bé, en aquest punt, semblarien possibles dos moviments. En primer lloc, algú podria afirmar que la percepció haurà de ser quelcom (acte, procés o estat) mental. Pel realisme doxàstic, però, allò mental no serà allò determinant en l'explicació de la percepció. En segon lloc, podríem afirmar que la percepció consisteix a tenir una experiència, una representació: la pura consciència de quelcom que se'ns dona d'una manera muda, i que podria ser signe d'alguna altra cosa. Això, però, aniria en contra del caràcter instantani i el caràcter cognitiu de la percepció. Efectivament,

el caràcter instantani de la percepció faria que la percepció no fos cap mena d'inferència, i ja hem vist que tant el representacionista com el fenomenista afirmen que la percepció inclou processos inferencials (bé de l'objecte extern que és la causa de les representacions, bé d'altres futures dades sensorials).

Igualment, afirmar que percebre és tenir una representació o una dada sensorial ocultaria el caràcter actiu de reconeixement i d'identificació d'objectes i de propietats que està incorporat en la percepció: mai no percebem quelcom, sinó que sempre percebem quelcom com a quelcom. Posem un exemple: algú ens mostra una fotografia d'un familiar nostre, i de sobte -és a dir, instantàniament-, no sols percebem la cara d'una persona, sinó que a més a més descobrim les semblances que hi ha entre la persona fotografiada i altres familiars. És a dir, instantàniament hem percebut quelcom com a quelcom. Doncs bé, en aquest sentit podríem dir que 'percebre' és un verb que indica l'assoliment instantani i inobservable d'un resultat, a saber, el reconeixement i la identificació instantània (no inferencial) de quelcom com a quelcom. En resum: percebre no seria una activitat, ni un procés, ni un estat ni una operació, físics o mentals; tampoc, l'estadi final o l'efecte d'algun procés que anés de l'objecte percebut al subjecte; i, per tant, percebre no seria el reconeixement mental -la aprehensió- d'aquest estadi final sota la forma de continguts mentals privats.

Evidentment, una crítica fàcil a aquest plantejament seria firmar que tot assoliment d'un resultat inclou alguna mena de procés causal. És més, hom podria afegir que els esdeveniments instantanis solen ser el resultat o l'estadi final de processos causals que tenen una duració en el temps. Així, res podrà impedir que els continguts dels estats perceptius puguin ser el resultat o l'estadi final d'aquests processos. Ara bé, el realisme doxàstic no té per què negar l'existència de processos causals; simplement considera que no tenen la rellevància que el realista indirecte els atorga: per exemple, fer-ne ús per explicar els errors perceptius com un desajustament. En aquest cas, però, la pregunta és com explicarà els errors perceptius el realisme doxàstic i si no tindrà les

mateixes dificultats que el realisme directe, ja que el realisme doxàstic també és un realisme directe.

Com hem vist abans, el problema del realisme directe -problema que el feia anar cap a un realisme indirecte- era explicar l'error que produeixen les il·lusions i l'interval temporal. I aquí el realista directe, en no postular entitats intermèdies -és a dir, en no invocar processos causals que tenen com a element final representacions mentals-, ho tenia malament: si només existeix un objecte de percepció -l'objecte extern- i no podem parlar, a diferència del realista indirecte, d'un desajustament entre objecte extern i entitat intermèdia interna, ¿com podem explicar l'error? Tanmateix, la situació no té per què ser tan dramàtica per a un realista directe. D'entrada, pot abandonar, com ara sembla factible, la idea que la percepció sigui una aprehensió (visió mental) de quelcom. En segon lloc, pot apostar per la idea que la percepció és una forma de creença: una aprehensió de quelcom com a quelcom -heus aquí, perquè aquest realisme mereix el qualificatiu de doxàstic. Per últim: el realista no té per què abandonar la idea que els processos causals i els continguts dels estats perceptius són rellevants, sinó que pot intentar combinar-los amb el caràcter cognitiu de la percepció, és a dir, amb el fet que es tracta d'un tipus de creença o d'un guany cognitiu.

Ara bé, arribats aquí, evidentment apareixeran nous interrogants. En concret: ¿com estan combinats i en quin sentit són separables el contingut dels estats perceptius i el seu caràcter conceptual o cognitiu?, ¿quin tipus de creença seria la percepció?, ¿és el contingut de l'estat perceptiu el que causa una determinada creença o hi ha alguna altra mena de lligam? Per tal d'ocupar-nos d'aquests problemes, tornem a l'explicació de l'error perceptiu. Si hom accepta el caràcter cognitiu de la percepció -açò és, que percebre, en part, és una forma de creença-, aleshores la cosa sembla més fàcil: ja no cal seguir l'estratègia del realista indirecte i, primer, postular entitats intermèdies i, després, explicar l'error com una manca d'ajustament entre el contingut de l'estat perceptiu i l'objecte extern. No, l'error perceptiu seria simplement un

desajustament entre una creença i el món. Tanmateix, aquesta solució no sembla que pugui donar compte fàcilment de les il·lusions ni de l'argument de l'interval temporal. Pel contrari, sembla que per aquests casos necessitem de la noció de contingut d'estats perceptius. Aquesta noció, però, ja formarà part del nou concepte de percepció de què pot fer ús el realista. El que necessitem, per tant, és determinar què hem d'entendre ara per contingut d'un estat perceptiu.

Després de les darreres observacions, sembla clar que el realista no està obligat a entendre el contingut d'estats perceptius com una entitat que es presenta a la consciència, una cosa que es posa davant l'ull de la ment. Aquí per contingut d'estats perceptius podem entendre simplement la manera com percepció el subjecte. Posem un exemple: quan diem 'veig el vermell de la cirera' tendim a refiar-nos de l'aparença lingüística i considerar -com fan el realista directe, l'indirecte i el fenomenista- que hi ha una entitat que és el vermell de la cirera davant de la consciència. Podem interpretar, però, la situació d'una altra manera, i entendre que percebre el vermell de la cirera és només 'percebre vermell' la cirera o, si es vol, 'percebre en vermell' o 'percebre vermellament' la cirera. Aquí el vermell ja no és una entitat separable -una qualitat que té la cirera tan separable com la pell o el pinyol, o una entitat mental intermèdia i separable entre la cirera real i la nostra consciència-, sinó una qualitat de la nostra manera de percebre, una qualitat de la nostra manera de reaccionar o actuar. En aquest sentit, el vermell tindria un status semblant al dolor quan diem 'tinc dolor', a saber, que no estem dient que tenim alguna cosa, com tenim mans, sinó que ens sentim dolorosament. (I una cosa semblant seria vàlida respecte la percepció d'objectes: percebre una cirera no seria estar en possessió d'una imatge mental de cirera sinó que, en part, seria reaccionar o, millor, actuar d'una determinada manera davant d'un segment de realitat)⁴.

⁴ Un dels errors sempiterns de la Modernitat hauria estat concebre la percepció sempre sota el model de la visió, fins i tot quan es tracta de la percepció auditiva. Per exemple, hom tendeix a considerar que percebre – oir, escoltar- música és una mena de captació –visió- a través de l'oïda. Això, però seria un error: percebem la música, fins i tot quan no la ballem, amb tot el cos, açò és, percebem la música no sols amb l'oïda sinó també muscularment, visceralment, etc.. I el que és vàlid respecte la música ho seria també per els altres casos de percepcions, tot i que la intensitat o el grau en què el nostre cos hi està involucrat pot variar, podent arribar a ser mínim o menyspreable per a certs propòsits. Efectivament no és el mateix percebre com un lleó se'ns acosta per un camí, que percebre un paisatge des de la finestra. Ara bé, fins i tot en aquest últim cas la totalitat

Doncs bé, aquesta nova comprensió del que pugui ser el contingut dels estats perceptius - de fet, no serien ja continguts, sinó maneres o modes de percebre- permet al realista explicar els errors perceptius. Si atenem sols a la manera de percebre, hom podria dir que l'error sorgeix quan la manera de percebre no es correspon a la naturalesa de l'objecte. I fixem-nos bé: ara ja no tenim per què caure en la temptació de dir que hi ha un desajustament entre dos objectes -l'objecte extern i un intermediari que és la seva representació mental, pel representacionista, o entre una dada sensorial i altres dades sensorials, com diria un fenomenista. Pel contrari, ara el desajustament seria entre la manera de percebre i l'objecte. Ara bé, això dit així és incorrecte, perquè pressuposa que la manera de percebre és separable de la creença involucrada en la percepció, quan de fet la mateixa manera de percebre ja és una creença. Així, doncs, seria millor dir: l'error perceptiu és un cas de creença falsa, una creença perceptiva falsa, un desajustament entre la realitat i la creença perceptiva.

de l'organisme que som hi estaria implicat, encara que de vegades no ho sembli i adoptem una actitud merament teòrica o contemplativa.

En aquest sentit caldria tenir present que la concepció de la percepció com una mena de visió o contemplació és un manifestació més del teoricisme que, gràcies al cartesianisme, ha dominat la història de la filosofia, tan en les files del racionalisme com en les de l'empirisme. Considerem el concepte de flux caleidoscòpic de la consciència, és a dir, el flux de les entitats intermèdies de realista indirecte o el flux de dades sensorials del fenomenista. Doncs bé, un cop acceptada la preeminència d'aquest flux de res serveix apel·lar a processos causals, a lleis associatives, a idees innates o a estructures a priori: no podem salvar l'objectivitat del coneixement i, en concret, explicar la percepció. L'error aquí, com diem, és el teoricisme: creure que l'actitud natural dels éssers humans quan perceben o coneixen és una mena de contemplació de quelcom exterior o interior. I aquí el famós exemple de Quine sobre conills i gavagais és força il·luminador. Un antropòleg i un indígena observen què passa per davant seu o, millor, què passa a dintre seu. I la pregunta és si allò que passa és el mateix, si allò que perceben o coneixen és el mateix. No estan fent res, només contemplant. Ara bé, com han arribat allí? Han caminat junts? Han begut aigua d'alguna font? S'han mirat als ulls? S'han dedicat algun somriure, per exemple, per tranquil·litzar-se l'un a l'altre?... Heus aquí el truc de Quine: descontextualitzar una situació, i presentar-la com a paradigma de reflexió filosòfica quelcom que és artificial i fals... Doncs bé, en contra d'aquest teoricisme, cal recordar que sempre allò primer és l'acció, i que les capes bàsiques de l'acció humana -diguem-ne, les capes geològiques més profundes- son compartides pels humans (coincidència contingent, explicable però per la nostra naturalesa). I és precisament l'acció i la concordança en l'acció el que permet la percepció, la comunicació i la traducció. Obviament, això no garanteix que en situacions més i més sofisticades la identitat de la percepció, la comunicació o la traducció no esdevinguin problemàtiques. Però per demostrar això no cal anar al Mato Grosso: a casa, al barri o al Congrés dels Diputats podem trobar ja una bona pila d'exemples, exemples, però, que no demostrarien el que Quine vol concloure: la indeterminació radical de la traducció, o una relativitat ontològica radical.

Ara bé, en tant que la manera de percebre no és separable del caràcter cognitiu de la percepció, la manera de percebre no podrà ser allò que causa la creença consubstancial a la percepció. Aleshores, quin lligam hi existeix? Bé, això depèn del tipus de percepció que considerem. Si es tracta de percepcions on no hi ha cap element inferencial, encara que sigui inconscient -per exemple, quan algú diu 'veig el color vermell'-, aleshores el lligam serà conceptual; per contra, en aquelles percepcions que contenen elements inferencials, encara que siguin inconscients -per exemple, quan algú diu 'sento passar el talgo de les 13 h'-, la manera de percebre i aquests elements inferencials no mantindran un lligam conceptual.

Per explicar què significa aquí lligam conceptual podem fer servir el cas de les emocions com a exemple il·lustratiu i aproximatiu. La tendència normal -i així ha estat interpretat sovint- és tractar les emocions com una espècie d'entitats mentals que els subjectes tenen passivament. Fent servir una teoria causal hom podria dir que una emoció és el contingut mental que acompanya una reacció passiva a un estímul extern o intern. Ara bé, això, a l'igual que passa amb la percepció, oculta el fet que les emocions són, en bona part, cognitives. Les emocions són una espècie d'interpretació valorativa de la situació que ens afecta, i no simplement una reacció o el contingut d'una reacció. Per ser més exactes, i per no oblidar que no totes les emocions són cognitives -pensem en els animals o les primeres emocions dels nens-, podríem dir que una emoció és cognitiva si el subjecte és capaç de conceptualitzar la situació que la provoca. Doncs bé, el caràcter cognitiu de les emocions es fa evident en el fet que els elements cognitius de l'emoció podem afectar a la mateixa emoció: poden fer-la més intensa, dominar-la o, fins i tot, en ocasions dissimular-la.

Evidentment, el cas de les emocions i el de la percepció no és el mateix: les percepcions, si contenen elements inferencials, poden ser falses, i les emocions no; les emocions, no obstant, poden ser adequades -socialment o contextualment adequades. Ara bé, malgrat les diferències, emocions i percepció tenen un element en comú força rellevant: ambdues comencen a prendre els

seus elements cognitius des dels primeres passes de l'individu amb l'aprenentatge del llenguatge, en particular, i amb l'aculturització, en general: de fet, en funció del seu caràcter cognitiu tant les emocions com les percepcions poden ser educades. En aquest sentit, hom podria dir que aprenem a emocionar-nos, com aprenem a percebre: per exemple, aprenem a sentir amor, i moltes classes d'amor, així com aprenem a percebre el colors, els sons, els sabors dels vins o els objectes. En realitat, no podem reconèixer o aïllar maneres de percebre ni dir què percebem si abans no posseïm un llenguatge públic o, millor, si no hem estat ensinistrats en l'activitat -en la tècnica- de tenir creences perceptives. Per exemple, per poder dir que percebem el color vermell o que percebem una cirera, primer hem d'haver estat ensenyats en l'ús del predicats 'vermell' i 'cirera', cosa que consisteix fonamentalment a aprendre a dir 'vermell' i 'cirera' en les situacions rellevants, és a dir, en aquelles circumstàncies perceptives en què la praxi lingüística de la comunitat considera correcte dir vermell i cirera. Dit d'altra manera: condicions d'assertió i de veritat coincideixen en l'aprenentatge de les paraules i, sovint, en l'ús de les paraules, per la qual cosa l'error n'està exclòs, en condicions estàndard, quan algú diu que percep el color vermell o que percep una cirera, ja que entre la nostra manera de percebre i la creença que expressem -o, si es vol, entre les nostres paraules i la situació- hi ha un lligam conceptual. Un error aquí significaria que encara no sabem què signifiquen o com han de ser usades les paraules 'vermell' i 'cirera'.

I és que ¿com podríem reconèixer i identificar maneres de percebre si no fos amb el llenguatge?, ¿com podríem parlar d'una manera de percebre si no fos perquè percebre ja és una activitat lingüística, una forma de creença? En suma: no hem entendre la percepció com la combinació de dues components separables -la manera de percebre (l'antic contingut del representacionisme) i l'element cognitiu-, sinó com a una forma unitària, instantània i no inferencial de formar creences, dintre de la qual seria possible -sols conceptualment possible i, per tant, d'una manera *a posteriori*- separar entre la manera de percebre (l'antic contingut del representacionisme) i l'element cognitiu.

I aquí s'aprecia una diferència cabdal entre aquest nou realisme i els projectes representacionista i fenomenista. Aquestes dues opcions creuen possible no sols separar la manera de percebre -el contingut-, sinó que a més consideren que la primera fase de la percepció consisteix en reconèixer i tenir consciència d'aquest contingut: tant el realista indirecte o com el fenomenista afirmen que en la percepció mantenim una relació directa amb entitats internes mentals descobribles per cada subjecte perceptor per introspecció. Ara bé, aquest nou realisme, sense negar que un subjecte perceptiu pugui ser conscient de les seves maneres de percebre, no obstant això, reinterpreta el status i el paper filosòfic d'aquesta aprehensió directa. En primer lloc, es tracta d'una operació que només pot realitzar-se un cop el subjecte es troba en possessió del llenguatge dels objectes públics i ja és capaç de formar creences sobre el món. I, en segon lloc, que aquesta manera de percebre no és l'element inicial de la percepció que pugui ocasionar una inferència: de fet, ell no percep primer un contingut, no té al davant un contingut perceptiu. Això, no obstant, no impedeix que el subjecte pugui ser conscient de les seves maneres de percebre, capacitat que vindria després un cop ja posseeix les destreses lingüístiques corresponents⁵.

Podem presentar la diferència d'una altra manera: mentre que per al representacionista i per al fenomenista tindria sentit la pregunta *com se'ns presenta perceptualment el món amb independència i anteriorment a qualsevol creença i llenguatge?*, el realista doxàstic tendirà a afirmar que aquesta és una pregunta sense sentit, ja que no és possible separar l'element cognitiu de la percepció de les suposades aparences nues de la realitat. Pel contrari, per al realista doxàstic, l'expressió 'el món tal i com se'ns presenta (o apareix)' seria equivalent a l'expressió 'el món tal i

⁵ Cal emfasitzar que per aquest realisme els processos causals involucrats en la percepció poden ser rellevants per corregir el que seria una valoració excessiva de l'element doxàstic. De vegades s'ha parlat d'una relativitat cultural en la percepció: per exemple, que les discriminacions perceptuals d'individus llenguatges i formes de vida (elements doxàstics) molt dispersos no són les mateixes. Doncs bé, sense negar-ho, el realisme doxàstic pot afirmar igualment que en funció d'una mateixa naturalesa humana -i, per tant, en funció de processos causals semblants-, les capacitats discriminatòries, podent ser diferents, no seran incommensurables. Igualment, aquesta rellevància dels processos causals permetria explicar aquells casos en què aberracions perceptives, com és el cas del daltonisme, pot provocar que no siguin coincidents totes les creences perceptives d'un daltònic i un subjecte perceptiu normal. Si en el primers cas una diferència d'aculturització explicaria les divergències en les creences perceptives, en el segon cas la causa de les divergències es trobaria en les diferències dels organismes.

com tendim a creure'l'.

Doncs bé, justament aquest caràcter secundari o derivat de la caracterització dels continguts dels estats perceptius o de les maneres de percebre per la qual aposta ara el realista directe, seria allò que desfaria el dubte escèptic. A hores d'ara, l'escèptic ja no podrà afirmar com abans: si les maneres de percebre poden ser qualitativament idèntiques en un cas de percepció exitosa i en un cas de percepció anòmala o fallida, ¿no podrien ser totes les percepcions fallides o anòmales? No, ara ja no seria possible aquest tipus de dubte perquè allò que és primer no són les maneres de percebre -els antics continguts dels estats perceptius-, sinó el llenguatge públic i compartit, d'una banda, i, de l'altra, les creences exitoses en què tot subjecte perceptiu ha estat ensinistrat. Per dir-ho així: la prioritat epistèmica no es troba dintre de la ment del subjecte perceptor, sinó en la comunitat lingüística a la qual pertany. L'objectivitat de les creences perceptives, o la fiabilitat de la percepció, està garantida pel caràcter públic i compartit del llenguatge, així com per l'acord de judicis -o de creences- que suposa posseir un llenguatge. I aquí el dubte escèptic sembla que serà impotent: justament és la massiva certesa o correcció de les creences perceptives allò que permet, en casos aïllats i sota circumstàncies que ho fan raonable, que hom pugui dubtar d'alguna creença perceptiva determinada. Aquest dubte raonable i intern a la certesa no és, però, el dubte de l'escèptic⁶.

⁶ Haurien defensat amb més o menys intensitat un realisme doxàstic els següents autors: G. Ryle (*El concepto de lo mental* (1949), Barcelona: Paidós, 1993), A. Quinton ("*El problema de la percepción*" (1955), en Warnock, G.J. (ed.) (1967)), L. Wittgenstein (*Investigaciones filosóficas* (1958), Barcelona: Laia, 1983), J.L. Austin (*Sentido y percepción* (1962), Madrid: Tecnos, 1981), i D.M. Armstrong (*La percepción y el mundo físico* (1961), Madrid: Tecnos, 1974)